

Archeologienota: De uitbreiding en verbouwing van KMO units aan de Ruggeveldstraat te Wijnegem

Lawrence Dings
Nick Van Liefferinge

Tienen, 2017
Studiebureau Archeologie bvba

2. Programma van maatregelen

2.1 Gemotiveerd advies

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (projectcode 2017K272) blijkt verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem nodig, omdat onvoldoende informatie is gegenereerd om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor een archeologische opgraving.

Op basis van de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek werd immers duidelijk dat er een hoog potentieel bestaat voor de aanwezigheid van (pre)historische vindplaatsen. Meer specifiek geldt een hoge verwachting voor vindplaatsen met bodemsporen uit de metaaltijden en de Romeinse periode, als uitloper van de eerder vastgestelde nederzettingsarealen (opgravingen AVRA) uit deze perioden ten oosten van het projectgebied. Verder onderzoek is dus nodig om de eventuele aanwezigheid van archeologische waarden binnen het projectgebied te checken.

Het afgebakende areaal dat in aanmerking komt voor verder onderzoek heeft een oppervlakte van ca. 9845 m².

Momenteel is verder archeologisch vooronderzoek echter niet mogelijk ten gevolge van de aanwezigheid van (weg)verhardingen en te slopen gebouwen. Na het verwijderen van de (weg)verhardingen en de sloop van de gebouwen kan het veldwerk worden uitgevoerd. Aldus werd een programma van maatregelen voor een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem opgemaakt.

2.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.2.1 Administratieve gegevens

Actoren	Studiebureau Archeologie	OE/ERK/Archeoloog/2015/00002 (bedrijf)
	Nick Van Liefferinge	OE/ERK/Archeoloog/2016/00111 (erkend archeoloog, redactie, auteur)
	Lawrence Dingens	Archeoloog (digitaliseerder en auteur)
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Wijnegem
	Adres	Ruggenveldstraat
Kadastrale gegevens		Wijnegem, Afd. 1, Sectie A, perceel 340T3, 332E, 332D
Bounding Box	Punt 1	X159406, Y212807
	Punt 2	X159602, Y213011
Kadasterplan		Fig. 2.1

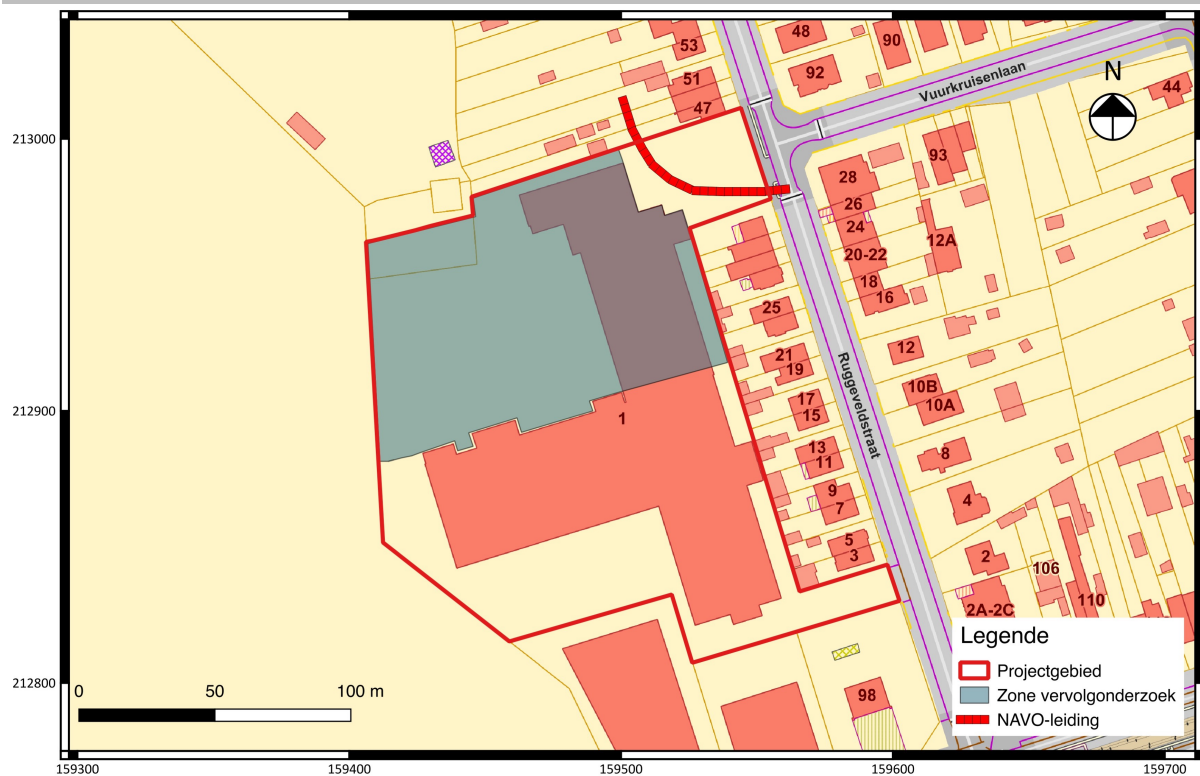

Fig. 2.1: Kadasterplan met inkleuring van de delen van het vergunningsgebied die in aanmerking komen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem (©CADGIS).

2.2.2 Aanleiding van het vooronderzoek

Er wordt een stedenbouwkundige vergunning aangevraagd voor nieuwbouwprojecten met de sloop van delen van de bestaande gebouwen (ca. 5607 m²) en verbouwingswerken.

Deze werken vormen een structurele bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische waarden in de ondergrond van het terrein.

2.2.3 Resultaten bureauonderzoek/archeologische verwachting

Het historisch (woon)centrum van Wijnegem heeft zich ontwikkeld op een heuvelrug ten noorden van de vallei van het Groot Schijn. Het projectgebied zelf situeert zich langs de westelijke rand van deze heuvel. Er is sprake van gronden met een dikke (≥ 60 cm) antropogene A-horizont, waaronder een begraven, verbrokkelde B-horizont voorkomt. Volgens de cartografische bronnen was het terrein de laatste eeuwen ingenomen door bos en akkerland. Pas in de loop van de 20ste eeuw werd het terrein in ontwikkeling was gebracht voor de bouw van KMO units. Enkel ter hoogte van de bebouwde delen van het terrein is dus wellicht sprake van een structurele bodemverstoring.

Gelet op de talrijke archeologische waarnemingen in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied is sprake van een hoog potentieel voor de aanwezigheid van (pre)historische vindplaatsen. Meer specifiek geldt een hoge verwachting voor vindplaatsen met bodemsporen uit de metaaltijden en de Romeinse periode, als uitloper van de eerder vastgestelde nederzittingsarealen

(opgravingen AVRA) uit deze perioden ten oosten van het projectgebied. Voor steentijdvindplaatsen van jager-verzamelaars (kamplocaties uit het paleolithicum en het mesolithicum) geldt dan weer een lage archeologische verwachting. De afwezigheid van water(lopen) in het (paleo)landschap in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied was eerder ongunstig voor het inrichten van kampplaatsen. Een bijkomend argument voor de lage archeologische verwachting betreft de afwezigheid van diagnostisch lithisch materiaal uit deze perioden in de assemblages van de talrijke veldkarteringen rondom het projectgebied. Ter hoogte van de valleigronde van het Groot Schijn ten zuiden van het projectgebied is de archeologische verwachting voor de aanwezigheid van goed bewaarde (al dan niet begraven) artefactenvindplaatsen uit de steentijd een stuk hoger.

2.2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

De doelstelling van dit uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem betreft het formuleren van uitspraken omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen en het potentieel op archeologische kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- *Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?*
- *In hoeverre is de bodemopbouw - zoals weergegeven op de bodemkaart - recent¹¹ verstoord?*
- *Zijn er archeologische sporen en/of vondstconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in ruimte en tijd?*
- *Wat is de aard en de datering van de aanwezige archeologische waarden?*
- *Is verder archeologisch onderzoek nodig?*

¹¹ Hiermee wordt de periode na de Tweede Wereldoorlog bedoeld.

2.2.5 Onderzoeksmethode

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein?

3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief om de methode toe te passen op het terrein?

4° is het NOODZAKELIJK om deze methode toe te passen op dit terrein (ook kosten-batenanalyse)?

In eerste instantie wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen.

Methoden	Opportuin	Motivering
Landschappelijk booronderzoek (manuele uitvoering)	Nee	Het is niet zinvol of nuttig om een verkenning van de lithostratigrafische opbouw van het terrein uit te voeren door middel van een landschappelijk booronderzoek. De onderzoeksvragen kunnen worden beantwoord na een analyse van de profielopbouw in de proefsleuven. Het is bijgevolg niet efficiënt en niet zinvol om een landschappelijk booronderzoek uit te voeren (kosten-baten argument). Tevens geldt voor steentijdvindplaatsen van jager-verzamelaars (kamplocaties uit het paleolithicum en het mesolithicum) een lage archeologische verwachting. Het is dus niet noodzakelijk en niet zinvol om archeologisch relevante pedogenetische zones af te bakenen in functie van verder onderzoek naar steentijdvindplaatsen uit deze perioden.
Landschappelijke profielputten (manuele uitvoering)	Nee	Aangezien de bovengenoemde vraagstellingen beantwoord kunnen worden aan de hand van een analyse van de profielopbouw in machinaal aangelegde profielputten (methode met ingreep in de bodem) voorafgaand aan een proefsleuvenonderzoek is het niet noodzakelijk om deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-baten argument).
Geofysisch onderzoek	Nee	Het is niet nuttig om deze methode toe te passen. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens met betrekking tot de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Deze methode is vooral nuttig op terreinen waar ondergrondse lineaire bodemsporen en (muurwerk)constructies met hoge graad van zekerheid worden verwacht op basis van het bureauonderzoek, wat hier niet het geval is.
Veldkartering	Nee	Het is enkel nuttig om een veldkartering uit te voeren op een terrein dat doelbewust hiervoor vlakdekkend toegankelijk is gemaakt (ploegen en laten beregenen). Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuven) zal de aard van de eventueel aanwezige archeologische waarden meer accuraat vatten.

Vervolgens wordt de opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem afgewogen.

Methodie	Opportuu	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Voor steentijdvindplaatsen van jager-verzamelaars (kamplocaties uit het paleolithicum en het mesolithicum) geldt een lage archeologische verwachting. De inzet van onderzoekstechnieken voor het opsporen van dergelijke vindplaatsen is dus niet zinvol.
Waarderend archeologisch booronderzoek		
Proefputten in functie van steentijd artefactensites		
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	<p>Het is mogelijk om deze methode toe te passen op het terrein. Een proefsleuvenonderzoek laat toe inzicht te krijgen in de aard en bewaringstoestand van de aanwezige archeologische waarden. De resultaten van het onderzoek kunnen dus een antwoord verschaffen op de volgende onderzoeksvragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?</i> - <i>In hoeverre is de bodemopbouw - zoals weergegeven op de bodemkaart - recent verstoord?</i> - <i>Zijn er archeologische sporen en/of vondstconcentraties aanwezig binnen de grenzen van het projectgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in ruimte en tijd?</i> - <i>Wat is de aard en de datering van de aanwezige archeologische waarden?</i>

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk *assessment* zijn beantwoord.

2.2.6 Onderzoekstechnieken

Proefsleuven- en proefputtenonderzoek

Voor wat betreft de voorwaarden bij de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing.

Het areaal dat in aanmerking komt voor verder onderzoek bedraagt ca. 9845 m². Een deel van dit terrein (ca. 2900 m²) wordt ingenomen door te slopen gebouwen. In deze zone dienen machinaal twee proefputten te worden aangelegd om de graad van bodemverstoring te checken na de sloop van de bovengrondse structuren. In het geval er geen structurele verstoring van de ondergrond (en dus het archeologisch relevant niveau) wordt vastgesteld, dan dient ook deze zone te worden onderzocht door middel van een uitbreiding van de proefsleuven (fig. 2.2). Ter hoogte van de NAVO-leiding mogen geen graafwerkzaamheden worden uitgevoerd.

Er worden parallelle raaien van ononderbroken proefsleuven aangelegd met een maximale tussenafstand van 15 m ten opzichte van elkaar, gerekend vanuit de centrale lengte-as van de sleuven.

De locatie van eventuele kijkvensters wordt tijdens het veldwerk bepaald door de veldwerkleider. De omvang en locatie van de kijkvensters staat in functie tot de densiteit en aard van de aanwezige bodemsporen.

Door middel van proefsleuven en kijkvensters dient minstens 12,5% van het onderzoeksareaal te worden onderzocht.

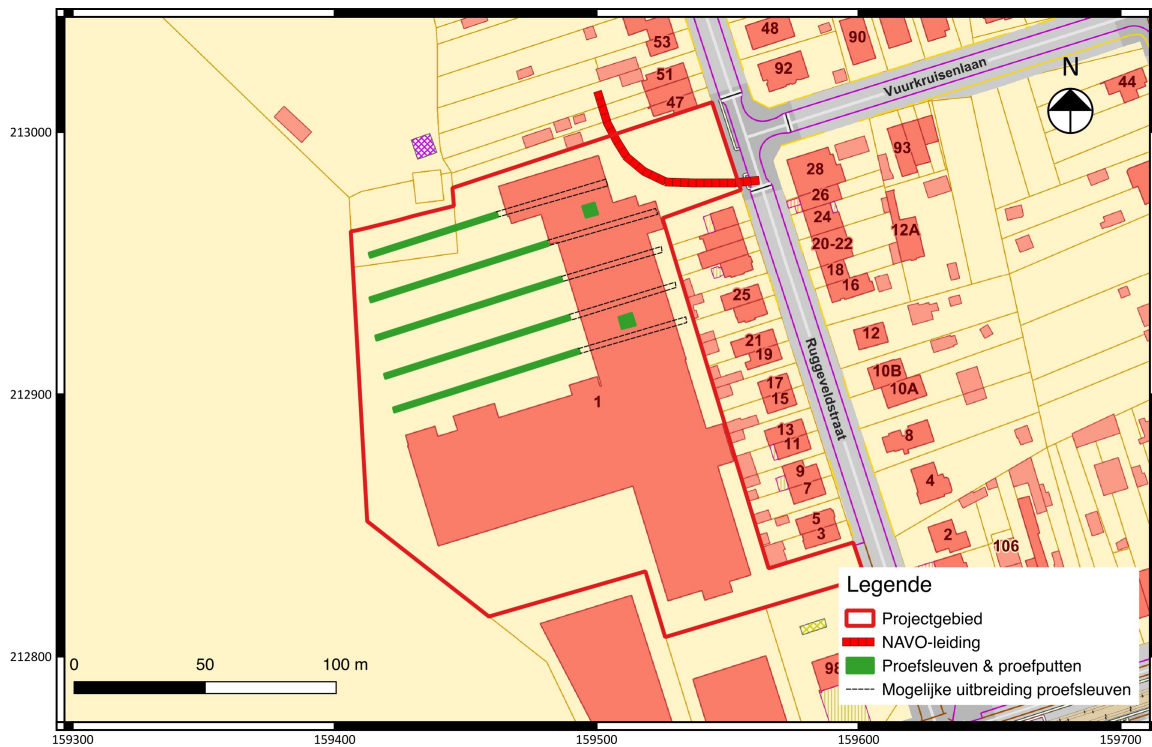

Fig. 2.2: Het proefsleuven- en proefputtenplan.

2.2.7 Noodzakelijke maatregelen voor de bescherming van archeologisch erfgoed

Voorafgaand het archeologisch veldwerk dienen:

- de bovengrondse gebouwstructuren te worden gesloopt tot op maaiveldniveau.
- de aanwezige (weg)verhardingen te worden verwijderd.

Tijdens het archeologisch veldwerk worden eventueel aanwezige gebouwfunderingen machinaal verwijderd. Deze ingrepen vinden plaats onder begeleiding van de archeoloog.

2.2.8 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien.

2.2.9 Timing veldwerk

De individuele onderzoekstechnieken van het vooronderzoek kunnen pas worden uitgevoerd na het slopen van de desbetreffende gebouwen en het verwijderen van de wegverhardingen.